

naslovníkom s seznama

Številka: 350-15/2025-3340-4

Datum: 21. 7. 2025

USMERITVE ZA PRIPRAVO

REGIONALNEGA PROSTORSKEGA PLANA

ZA SEVERNO PRIMORSKO (GORIŠKO) REGIJO

ZA PODROČJE VARSTVA NEPREMIČNE KULTURNE DEDIŠČINE

Spoštovani!

Na podlagi vašega poziva z dne 30. 6. 2025, prejetega dne 30. 6. 2025, vam posredujemo usmeritve za pripravo regionalnega prostorskega plana Severno Primorske (Goriške) razvojne regije za področje varstva kulturne dediščine z vsebino:

1. Namen in vsebina usmeritev
2. Zakonske in druge pravne podlage
3. Usmeritve za celostno ohranjanje kulturne dediščine
4. Predlogi rešitev in ukrepov varstva
5. Strokovne podlage
6. Opredelitev do izhodišč
7. Zaključek

1. NAMEN IN VSEBINA USMERITEV

Usmeritve za področje varstva nepremične kulturne dediščine (v nadaljevanju: kulturne dediščine) so namenjene zagotovitvi ustrezne obravnave kulturne dediščine pri načrtovanju prostorskega razvoja na regionalni ravni na osnovi strokovnih podatkov in evidenc ter iz njih izhajajočih opredelitev in usmeritev. Hkrati so usmeritve namenjene zagotavljanju usklajenega in vzdržnega razvoja kulturne dediščine v prostoru ter zagotavljanju njene trajnostne rabe. Varstvo in ohranjanje kulturne dediščine v sistemu prostorskega razvoja ne sme biti obravnavano le v materialnem smislu (pasivno) ampak tudi v smislu razvoja dejavnosti (aktivno).

Usmeritve obsegajo:

- usmeritve za celostno ohranjanje,
- predloge rešitev in ukrepov varstva.

Za potrebe izvedbe postopka celovite presoje vplivov na okolje usmeritve obsegajo tudi usmeritve za presojanje vplivov plana na kulturno dediščino (vrste in viri podatkov o kulturni dediščini, ki omogočajo pripravo okoljskega poročila, izhodišča vrednotenja, vsebine, ki jih mora okoljsko poročilo presojati in drugo) ter usmeritve za presojo vplivov plana na arheološke ostaline.

2. ZAKONSKE IN DRUGE PRAVNE PODLAGE

2.1.1 Zakonski in podzakonski akti

- Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS, št. [33/91-I](#), [42/97](#) – UZS68, [66/00](#) – UZ80, [24/03](#) – UZ3a, 47, 68, [69/04](#) – UZ14, [69/04](#) – UZ43, [69/04](#) – UZ50, [68/06](#) – UZ121,140,143, [47/13](#) – UZ148, [47/13](#) – UZ90,97,99, [75/16](#) – UZ70a in [92/21](#) – UZ62a),
- Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2024-2031 (Uradni list RS, št. [61/24](#))
- Akcijski načrt do leta 2027 za izvajanje Resolucije o nacionalnem programu za kulturo 2024 – 2031, dokument Vlade RS, št. 61000-3/2024/6 z dne 17. 4. 2025)
- Arhitektura za ljudi, Arhitekturna politika, avgust 2017 (https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/DEDISCINA/ARHITEKTURA/df0797cb33/Arhitektura_z_a_ljudi_SLO_2018-05-21.pdf)
- Zakon o uresničevanju javnega interesa na področju kulture (Uradni list RS, št. [77/07](#) – uradno prečiščeno besedilo, [56/08](#), [4/10](#), [20/11](#), [111/13](#), [68/16](#), [61/17](#), [21/18](#) – ZNOrg, [3/22](#) – ZDeb, [105/22](#) – ZZNŠPP in [8/25](#))
- Zakon o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. [16/08](#), [123/08](#), [8/11](#) – ORZVKD39, [90/12](#), [111/13](#), [32/16](#), [21/18](#) – ZNOrg in [78/23](#) – ZUNPEOVE)
- Zakon o lastninjenju kulturnih spomenikov v družbeni lastnini ([Uradni list RS, št. 89/99](#)),
- Zakon o prostorskem načrtovanju (Uradni list RS, št. [199/21](#), [18/23](#) – ZDU-10, [78/23](#) – ZUNPEOVE, [95/23](#) – ZIUOPZP, [23/24](#), [109/24](#) in [25/25](#) – odl. US) in na njegovi podlagi izdani podzakonski predpisi
- Zakon o varstvu okolja (Uradni list RS, št. [44/22](#), [18/23](#) – ZDU-10, [78/23](#) – ZUNPEOVE, [23/24](#) in [21/25](#) – ZOPVOOV)
- Uredba o varstvenih območjih dediščine (Uradni list RS, št. [69/22](#))
- Pravilnik o registru kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 66/2009),
- Pravilnik o konservatorskem načrtu za prenovo (Uradni list RS, št. 76/2010),
- Sklep o kulturnih spomenikih in naravnih znamenitostih, ki so postali last Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 46/97),
- Pravilnik o seznamih zvrsti dediščine in varstvenih usmeritvah (Uradni list RS, št. 102/2010),
- Pravilnik o arheoloških raziskavah (Uradni list RS, št. [3/13](#) in [56/22](#)).

2.1.2. Sprejete in ratificirane mednarodne pogodbe

- Evropska kulturna konvencija (Uradni list RS, št. 7/93),
- Konvencija o varstvu kulturnih dobrin v primeru oboroženega spopada (Uradni list RS, št. 7/93),
- Protokol k Haaški konvenciji (Uradni list FLRJ - Mednarodne pogodbe, št. 4/56),
- Konvencija o ukrepih za prepoved in preprečevanje nedovoljenega uvoza in izvoza kulturnih dobrin ter prenosa lastninske pravice na njih (Uradni list RS, št. 7/93),
- Konvencija o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine (Uradni list RS, št. 7/93),
- Konvencija o varstvu evropskega arhitektonskega bogastva (Uradni list RS, št. 7/93) – t. i. Granadska konvencija,
- Evropska konvencija o varstvu arheološke dediščine (spremenjene) (MEKVAD, Uradni list RS - Mednarodne pogodbe, št. 7-21/99, 24/99) - t. i. Malteška konvencija,
- Evropska konvencija o krajini (MEKK, Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 74/2003)
- Konvencija o varovanju podvodne kulturne dediščine (MKVPKD, Ur.l. RS-MP, št. [1/2008](#))

- Konvencija o dostopu do informacij, udeležbi javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah (MKDIOZ, Ur.l. RS-MP, št. 17/2004)
- Evropska strategija kulturne dediščine za 21. stoletje, Svet Evrope, 2017.

2.1.3. Druge pravno-formalne podlage:

- Akti o razglasitvah kulturnih spomenikov državnega in lokalnega pomena, podatki dostopni na ISeD portal kulturne dediščine
- Veljavni prostorski akti na državni in občinski ravni.
- Strategija razvoja Slovenije 2030 (dostopna na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MKRR/Strategija-razvoja-Slovenije-2030/Strategija_razvoja_Slovenije_2030.pdf)
- Resolucija o strategiji prostorskega razvoja Slovenije 2050 (Uradni list RS, št. 72/2023)
- Resolucija o nacionalnem programu varstva okolja za obdobje 2020-2030 (Uradni list RS, št. 31/20 in 44/22 – ZVO-2)
- Resolucija o dolgoročni podnebni strategiji Slovenije do leta 2050 (Uradni list RS, št. 119/21 in 44/22 – ZVO-2)
- Resolucija o nacionalnem programu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v letih od 2024 do 2030 (ReNPVNDN24–30), Uradni list RS, št. 94/24.

2.1.4. Strokovne zasnove varstva kulturne dediščine in druga gradiva, izdana za potrebe prostorskih aktov

- Pirkovič, J.: Celostno ohranjanje naselbinske dediščine, Vestnik št. XVIII, Ljubljana, 2005
- Pirkovič, J.: Osnovni pojmi in zasnova spomeniškega varstva v Sloveniji, Vestnik št. XI, Ljubljana, 1993
- Jug, M. (s sodelavci): Presoja vplivov na kulturno dediščino, Priročnik, Ljubljana 2019. Gradivo je dostopno na spletnem naslovu: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/DEDISCINA/PROSTOR/presoja_KD_prirocnik.pdf
- Jug, M. (s sodelavci): Presoja vplivov na kulturno dediščino, Izhodišča, Ljubljana 2019. Gradivo je dostopno na spletnem naslovu: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/DEDISCINA/PROSTOR/presoja_KD_izhodisca.pdf
- Hudoklin, J. (s sodelavci): Smernice za celostno ohranjanje dediščinske kulturne krajine, Novo mesto, 2005. Raziskovalna naloga je dostopna na spletnem naslovu: http://www.arhiv.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/raziskave-analize/dediscina/Smernice_DKK_tekst_ODDANO2-skupaj.pdf
- Smernice za energetska prenova stavb kulturne dediščine, MzI, MK, november 2016; dostopne na naslovu: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/DEDISCINA/NEPREMICNA/smernice_kd-final.pdf
- Evropska načela kakovosti za posege, ki jih financira EU in lahko vplivajo na kulturno dediščino, ICOMOS Slovenija, posodobljena izdaja, november 2020, dostopno na naslovu: https://icomos.splet.arnes.si/files/2021/12/EU_Nacela_Kakovosti_Web.pdf

3. USMERITVE ZA CELOSTNO OHRANJANJE KULTURNE DEDIŠČINE

V skladu z Ustavo Republike Slovenije država skrbi za ohranjanje naravnega bogastva in kulturne dediščine ter ustvarja možnosti za skladen civilizacijski in kulturni razvoj Slovenije (5. člen). Zakoni in drugi predpisi morajo biti v skladu s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava in z mednarodnimi pogodbami, ki obvezujejo Slovenijo. Ratificirane in objavljene mednarodne pogodbe se uporabljajo neposredno (8. člen). Vsakdo je dolžan v skladu z zakonom varovati naravne

znamenitosti in redkosti ter kulturne spomenike, država in lokalne skupnosti skrbijo za ohranjanje naravne in kulturne dediščine (ZVKD-1, 73. člen).

Celostno ohranjanje kulturne dediščine je sklop ukrepov, s katerimi se zagotavljajo nadaljnji obstoj in obogatitev dediščine, njeno vzdrževanje, obnova, prenova, uporaba in oživljanje. Ti ukrepi se uresničujejo v razvojnem načrtovanju in ukrepih države, pokrajin in lokalnih skupnosti na način, da se dediščino ob spoštovanju njene posebne narave in družbenega pomena vključi v trajnostni razvoj.

Načelo trajnostnega razvoja je osnovno izhodišče in vodilo za usmerjanje prostorskega razvoja, pomeni pa rabo prostora in prostorskih ureditev na način, da ob ohranjanju kulturne dediščine in varovanju drugih prvin okolja omogoča zadovoljitev potreb sedanje generacije brez ogrožanja prihodnjih generacij.

Prostorske ureditve morajo upoštevati javno korist varstva dediščine in biti prilagojene celostnemu ohranjanju kulturne dediščine. Ne smejo biti vzrok za uničenje dediščine, ki je edinstveno, nenadomestljivo in neobnovljivo bogastvo. Prostorski razvoj je potrebno usmerjati tako, da so planske usmeritve celovite in strokovno utemeljene ter usklajene z družbenim pomenom kulturne dediščine. Družbeni pomen je vrednost, ki jo ima dediščina za skupnost in posameznike zaradi svojega kulturnega, vzgojnega, razvojnega, verskega, simbolnega in identifikacijskega potenciala ali za preučevanje strok.

Prostorske ureditve morajo biti prilagojene celostnemu ohranjanju kulturne dediščine tudi v vplivnem območju kulturnega spomenika ali dediščine, ki pomeni širšo okolico nepremičnega kulturnega spomenika ali dediščine in je določeno z zgodovinskega, funkcionalnega, prostorskega, simbolnega in socialnega vidika in se v njem presojajo vplivi na dediščino.

Objekte in območja kulturne dediščine je potrebno varovati pred poškodovanjem ali uničenjem tudi med gradnjo – čez objekte in območja kulturne dediščine ne smejo potekati gradbiščne poti, obvozi, vanje ne smejo biti premaknjene potrebne ureditve vodotokov, namakalnih sistemov, komunalna, energetska in telekomunikacijska infrastruktura, ne smejo se izkoriščati za deponije viškov materialov in podobno.

Trajnostna raba

Ustrezen prostorski razvoj mora omogočati trajnostno rabo dediščine na način in v obsegu, ki dolgoročno ne povzroča degradacije dediščine ali celo izgube lastnosti dediščine. Dediščina je neobnovljiv vir, ki za svoj obstoj najpogosteje potrebuje aktivno (upo)rabo. Trajnostni pristop je med petimi stebri evropskega okvira ukrepanja na področju kulturne dediščine, ki poudarja njen potencial za povečanje socialnega kapitala, spodbujanje gospodarske rasti in zagotavljanje okoljske trajnosti. Kultura in kulturna dediščina lahko prispevata k doseganju vključujočega in trajnostnega razvoja predvsem na področjih:

1. oživitve mest in regij na podlagi kulturne dediščine
2. spodbujanja prilagodljive ponovne uporabe stavbne dediščine
3. uravnoteženega pristopa h kulturni dediščini s trajnostnim kulturnim turizmom in naravno dediščino.

Kulturna dediščina kot dejavnik vzdržnega prostorskega razvoja

Vzdržen prostorski razvoj vključuje štiri vidike ali dimenzije vzdržnosti: ekonomsko, socialno, okoljsko in kulturno. Ohranjena dediščina in njena integracija v prostoru sta eden od nosilcev trajnostnega razvoja regij na vseh področjih (gospodarstvo, kmetijstvo, kultura, okolje in drugo). Racionalna raba prostora s prenovo ter spremembo rabe obstoječih razvrednotenih in poseljenih območij, pri čemer ima prenova prednost pred novogradnjo, lahko pomembno prispeva k vzdržnemu prostorskemu razvoju.

Kulturna dediščina kot razvojni dejavnik in prostorski potencial

Pri prostorskem načrtovanju na regionalni ravni je potrebno kulturno dediščino obravnavati kot dejavnik kakovosti prostora ter kot vir blaginje in priložnosti za razvoj. Kulturna dediščina s svojo raznovrstnostjo in kakovostjo predstavlja pomemben socialni, ekonomski, vzgojni in identifikacijski potencial, ki mora biti izkoriščen za doseg prostorsko uravnoteženega razvoja.

4. PREDLOGI REŠITEV IN UKREPOV VARSTVA

Usmeritve v smislu predlogov rešitev in ukrepov varstva so oblikovane v sklope:

- 4.1 podatki o kulturni dediščini
- 4.2. usmeritve za načrtovanje prostorskih ureditev
- 4.3. usmeritve za presojo vplivov na kulturno dediščino in arheološke ostaline

Pri pripravi prostorskih aktov je skladno s 74. členom ZVKD-1 potrebno upoštevati varstvo kulturne dediščine in v akt vključiti ukrepe varstva. Upoštevanje varstva je treba zagotoviti v vseh fazah priprave regionalnega prostorskega plana.

4.1 PODATKI O KULTURNI DEDIŠČINI

Ministrstvo za potrebe priprave planov in posege v območja kulturne dediščine na osnovi podatkov Registra nepremične kulturne dediščine vodi **podatkovni sloj pravnih režimov varstva dediščine (sloj eVrd)**, ki je dostopen na naslovu [Register nesnovne kulturne dediščine - Zbirke | OPSI - Odprti podatki Slovenije](#). Ta enem mestu vsebuje območja pravnih režimov varstva kulturne dediščine, na katerih je z različnimi pravnimi podlagami vzpostavljen pravni režim.

Za posamezno območje pravnih režimov varstva so podane informacije o varstvenih režimih dediščine, dopolnjene s podatki registra, ki dodatno opisujejo in pojasnjujejo lastnosti, zaradi katerih je to območje opredeljeno kot nepremična kulturna dediščina, ki jo je pri pripravi prostorskih rešitev treba upoštevati (ime, identifikacijska številka dediščine (EID) iz Registra nepremične kulturne dediščine, vrsta in podvrsta pravnega režima, akt o razglasitvi za kulturni spomenik (če je dediščina razglašena), tip dediščine, lokacija, pristojna območna enota ZVKDS in podobno).

Podatki so interaktivno povezani s »*Priročnikom pravnih režimov varstva, ki jih je treba upoštevati pri pripravi planov in posegih v območja kulturne dediščine*« in veljavnimi akti o razglasitvi za kulturni spomenik.

Za potrebe priprave prostorskega akta je **treba pridobiti ažurne digitalne podatke o kulturni dediščini**. Prezem podatkov pravnih režimov varstva kulturne dediščine (eVRD) v aktivni obliki (shp format) je možen na spletnem portalu Odprti podatki Slovenije (OPSI): <https://podatki.gov.si/dataset/varstveni-rezimi-kulturne-dediscine-evrd>.

Opozarjamo, da se podatki o pravnih režimih varstva v sloju eVrd spreminjajo in posodablajo, zato je **v vseh fazah priprave prostorskega akta treba pridobiti in upoštevati ažurne podatke o kulturni dediščini**.

4.2 USMERITVE ZA NAČRTOVANJE PROSTORSKIH UREDITEV

4.2.1 VARSTVENI REŽIMI

Pri pripravi regionalnih prostorskih planov je potrebno na podlagi 75. člena ZVKD-1 upoštevati:

- varstvene režime, ki veljajo za kulturne spomenike, vključno z njihovimi vplivnimi območji,
- varstvene režime, ki veljajo za registrirano arheološko najdišče,
- varstvene režime, ki veljajo za varstveno območje dediščine
- varstvene režime iz prostorskih aktov.

Varstveni režimi so podrobneje prikazani in obrazloženi v »Priročniku pravnih režimov varstva, ki jih je potrebno upoštevati pri pripravi planov in posegih v območja kulturne dediščine«. Priročnik je sestavni del podatkov za prikaz stanja v prostoru. Priročnik je objavljen tudi na spletnem naslovu situla.gov.si/predpisi/P_11_11_02.htm.

Pri pripravi regionalnih prostorskih planov je potrebno na podlagi ZVKD-1 upoštevati tudi:

- varstvene režime, ki veljajo za arheološke ostaline.

Vse omejitve imajo za cilj ohranitev lastnosti in celovitosti ter prostorske vpetosti kulturne dediščine.

4.2.2 DRUGE USMERITVE

4.2.2.1 Usmeritve, ki izhajajo iz Nacionalnega programa za kulturo 2024 do 2031

Poleg varstvenih režimov naj se pri pripravi regionalnih prostorskih planov upošteva usmeritve **Nacionalnega programa za kulturo 2024 do 2031**. Kultura je eden ključnih družbenih podsistemov, saj z uresničevanjem svojega poslanstva prispeva k socialno pravični, solidarni in ustvarjalni družbi, izboljšuje kakovost življenja, spodbuja raznolikost, vzpostavlja kritični odnos posameznikov do družbe in krepi njihovo ustvarjalnost, omogoča vsebinsko polno preživljanje prostega časa, zagotavlja svobodo izražanja ter dostop do kakovostnih in preverjenih informacij, omogoča živost jezika in z ohranjanjem kulturne dediščine osmišlja preteklost ter kaže vizijo prihodnosti.

Skrb za kulturno dediščino narekuje **trajno ohranjanje kulturne dediščine v vseh njenih oblikah in na vseh področjih**. Zajema **skrb za nepremično, premično in nesnovno dediščino**. Temelji na načelu **celostnega in strokovnega varstva kulturne dediščine** za omogočanje celostnega ohranjanja kulturne raznolikosti, ustvarjalnosti in prepoznavnosti v mednarodnem prostoru, pri čemer so vsa načela podkrepljena z vizijo k uporabniku usmerjenega varovanja dediščine. Temeljni strateški cilj vzpostavlja **skupnostni pomen varstva, ohranjanja, razumevanja, oživljanja, promocije in uporabe dediščine ter njenega vključevanja v lokalna in mednarodna okolja**. Zaradi vse več naravnih nesreč, ki so pogosto tudi posledica podnebnih sprememb, je za zaščito kulturne dediščine pomembno, skladno z načrti za zaščito in reševanje, poskrbeti za ustrezne priprave in izvajanje **ukrepov za zmanjševanje in preprečevanje nevarnosti ter posledic naravnih nesreč**.

Prednostna naloga je **prilagajanje na izzive razvoja novih tehnologij, digitalizacije in podnebnih sprememb**. Prvi pogoj celovite skrbi za kulturno dediščino je zagotavljanje primernih delovnih razmer v sektorju, **vključno z infrastrukturo**. Skrb temelji na vključujoči družbi, vključno s široko dostopnostjo formatov in vsebin, uravnoteženem pametnem razvoju ter prenašanju znanja in ustvarjanju sinergij med različnimi deležniki ter ukrepi. Dediščinske politike prispevajo k izboljšanju bivalnega okolja in kakovosti življenja prebivalcev ter imajo pomembno vlogo pri krepitvi socialne kohezivnosti družbe. Kulturna dediščina je s svojo raznovrstnostjo pomemben socialni, vzgojni in identifikacijski potencial za doseg regionalno in prostorsko uravnoteženega in trajnostnega razvoja. Skrb za kulturno dediščino izhaja iz nacionalnih in mednarodnih zakonskih določil in smernic.

4.2.2.2 Usmeritve za prostorski razvoj regije:

Ohranja naj se značilno naselbinsko, krajinsko in arhitekturno tipologijo in morfologijo. Pospešuje naj se razvoj dejavnosti, ki pripomorejo k ohranitvi vrednot antropogenega okolja, ter omejuje tiste, ki bi jih lahko prizadele.

Načrtovanje prostorskih ureditev na regionalni ravni mora temeljiti na poznavanju lastnosti dediščine in zgodovinskih značilnosti prostora. Dediščino naj se varuje na mestu samem, načrtovani posegi pa naj prispevajo k trajni ohranitvi in povečanju njene vrednosti. Prek ohranjanja kulturne dediščine naj se krepí identiteta regije in celotne države. Obnova naj ima prednost pred novogradnjami. Posegi, ki bi lahko imeli pomembnejši vpliv na kulturno dediščino, naj se pravočasno vključijo v presojo. Kadar bi posegi lahko vplivali na UNESCO svetovno dediščino, je treba izvesti tudi presojo vplivov na svetovno dediščino. Zagotovi naj se ustrezne pogoje za izvajanje prenov kulturne dediščine iz javnih sredstev. Posebno pozornost naj se nameni tisti kulturni dediščini, ki je najbolj pomembna in najbolj ogrožena.

Upoštevajo naj se naslednje varstvene usmeritve:

Spodbuja naj se uporaba kulturne dediščine na način in v obsegu, ki dolgoročno ne povzroča izgube njenih varovanih sestavin in kulturnih lastnosti.

Spodbuja naj se vzdržni razvoj kulturne dediščine, s katerim se omogoča zadovoljevanje potreb sedanje generacije, ne da bi bila s tem okrnjena ohranitev kulturne dediščine za prihodnje generacije.

Spodbujajo naj se dejavnosti in ravnanja, ki ohranjajo kulturne, družbene, gospodarske, znanstvene, izobraževalne in druge pomene kulturne dediščine.

Ohranjajo naj se lastnosti, posebna narava in družbeni pomen kulturne dediščine ter njene materialne substance

Dovoljeni so posegi v kulturno dediščino, ki upoštevajo in trajno ohranjajo njene varovane sestavine.

Dovoljeni so posegi, ki omogočajo vzpostavitev trajnih gospodarskih temeljev za ohranitev kulturne dediščine ob spoštovanju njene posebne narave in družbenega pomena.

Na območjih kulturne dediščine se varujejo tudi zemeljske plasti z morebitnimi arheološkimi ostalinami

Posebno skrb naj se nameni ohranjanju nesnovne kulturne dediščine, ohranjanju in oživljanju starih obrti ter tradicionalnih načinov obdelovanja kmetijskih zemljišč.

4.3 USMERITVE ZA PRESOJO VPLIVOV IZVEDBE PLANA NA OKOLJE Z VIDIKA VARSTVA KULTURNE DEDIŠČINE IN ARHEOLOŠKIH OSTALIN V OKVIRU POSTOPKA CELOVITE PRESOJE VPLIVOV NA OKOLJE

Predmet presojanja ni samo registrirana kulturna dediščina, ki se nahaja v območju umeščanja novih ureditev, ampak vsa dediščina, na katero ima izvedba plana lahko vpliv (registrirana kulturna dediščina, ki je v bližini oz. širšem območju ter (še) neregistrirane arheološke ostaline). Z vidika presojanja vplivov na kulturno dediščino je treba upoštevati vse vrste vplivov (neposredni, daljinski, kumulativni in sinergijski, kratkoročni, srednjeročni, dolgoročni, trajni in začasni vplivi na kulturno dediščino) glede na specifičnost predmeta načrtovanja oz. prostorske ureditve. Vpliv oz. stopnja vpliva ni odvisna samo od fizičnega poseganja v kulturno dediščino, temveč od obsega in značilnosti posega ter značilnosti objekta ali območja kulturne dediščine (zvrst, umeščenost v prostor, valorizacija, varstvena usmeritev / režim, ocena stanja). Okoljski cilji plana naj poleg pasivnih ciljev varstva kulturne dediščine, katerih namen je zagotavljanje ohranjanja kulturne dediščine, njenega stanja in lastnosti ter preprečevanje negativnih vplivov nanjo, zasleduje tudi cilje aktivnega, celostnega ohranjanja kulturne dediščine, ki so namenjeni izboljšanju stanja dediščine, torej prenovi, dolgoročni uporabi in oživljanju kulturne dediščine. Ti cilji niso le varstveni, ampak tudi družbene in ekonomske narave, stremijo k izboljšanju funkcionalnih, tehničnih, prostorsko-oblikovalskih, ekoloških, bivalnih, socialnih, kulturnih, gospodarskih, finančnih in okoljsko-podnebnih razmer.

Cilji, povezani s kulturno dediščino, naj bodo vključeni v druge cilje, predvsem s področja urbane prenovne in urejanja stanovanjske problematike, turizma, dostopa do storitev, izboljšanja kakovosti življenja, urejanja krajine in urbanega prostora, gospodarskega in energetskega razvoja, urejanja prometnih povezav in podobno.

Viri podatkov so: Priročnik pravnih režimov varstva, ki jih je treba upoštevati pri pripravi planov in posegih v območja kulturne dediščine, odloki o razglasitvah kulturnih spomenikov, strokovne zasnove za varstvo kulturne dediščine in izdane smernice. Pri opisu stanja se je treba dosledno sklicevati na identifikacijske številke dediščine (EID) iz Registra nepremične kulturne dediščine in uporabljati aktualno, s predpisi določeno terminologijo s področja varstva kulturne dediščine.

Okoljski cilji, ki izhajajo iz zakonskih in drugih pravnih podlag, navedenih v poglavju 2. Zakonske in druge pravne podlage, so predvsem:

- celostno ohranjanje dediščine in preprečevanje škodljivih vplivov nanjo ter njeno vključevanje v sodobno življenje
- prepoznavanje dediščinskih potencialov za gospodarski, družbeni in trajnostni razvoj ter kontinuirano vključevanje kulturne dediščine v razvojne projekte na regionalni ravni
- omogočanje dostopa do dediščine ali do informacij o njej vsem
- povečanje splošnega družbenega pomena, ki ga ima dediščina za skupnost in posameznike zaradi svojega kulturnega, vzgojnega, razvojnega, verskega, simbolnega in identifikacijskega potenciala
- zagotavljanje kvalitete bivalnega okolja z vključevanjem kulturne dediščine v urejanje, prenovno in oživiljanje mest in drugih naselij ter krajine
- zagotavljanje varstva kulturne dediščine z ustreznim varstvom pred naravnimi in drugimi nesrečami
- smotrna raba prostora za urbanizacijo in nadzor nad širjenjem urbanih območij
- krepitev kakovostne regionalne prostorske prepoznavnosti
- spodbujanje uporabe objektov dediščine novim uporabam
- prepoznavanje arheološke dediščine in arheoloških ostalin ter izvajanje ukrepov za varstvo
- izkoriščanje možnosti varstva kulturne dediščine kot dejavnika trajnostnega gospodarskega razvoja
- spodbujanje ohranjanja in obogatitve dediščine namesto novih gradenj
- povečanje energetske učinkovitosti stavb kulturne dediščine oziroma vzpostavitev energetskih skupnosti.

Okoljsko poročilo naj ovrednoti:

- vpliv predlaganih rešitev regionalnega prostorskega plana na strateške usmeritve celostnega ohranjanja kulturne dediščine,
- vpliv predlaganih rešitev regionalnega prostorskega plana na varstvene režime kulturne dediščine in njihovih vplivnih območij,
- vpliv predlaganih rešitev v regionalnem prostorskem planu na kulturno dediščino (ali podpirajo rešitve v RPP celostno ohranjanje kulturne dediščine in upoštevajo varstvene režime iz aktov o razglasitvi in prostorskih aktov ter dediščino vključujejo v sodobno življenje)
- vpliv koncepta regionalnega prostorskega plana na varstvo arheoloških ostalin po ZVKD-1 (registrirana arheološka najdišča in površine, ki še niso bile ovrednotene z vidika varstva arheoloških ostalin).

Pri presoji naj se upošteva dokument Presoja vplivov na kulturno dediščino, dostopen na:

https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/DEDISCINA/PROSTOR/presoja_KD_prirocnik.pdf

4.3.1 Usmeritve za presojo vplivov izvedbe plana na kulturno dediščino v okviru celovite presoje vplivov na okolje

Pri presojanju vplivov izvedbe plana na kulturno dediščino naj se povzame varstvene režime območij in objektov, ki so neposredno ali posredno tangirani z regionalnim prostorskim planom, saj so za presojo vplivov ključni ti in ne le dejstvo prisotnosti kulturne dediščine. Kot najbolj splošen je opredeljen kazalnik "stopnja celostnega ohranjanja kulturne dediščine«, vendar priporočamo, da se uporabi tudi kazalnike vrednotenja, kot na primer:

- stopnja vključenosti kulturne dediščine v razvoj regije in krepitev družbenega pomena kulturne dediščine v regiji"
- stopnja in način vključenosti celostnega ohranjanja kulturne dediščine v cilje in koncept prostorskega razvoja regije
- stopnja povečanja prepoznavnosti in pomena kulturne dediščine v regiji
- stopnja izboljšanja funkcionalnosti enot kulturne dediščine
- stopnja in način optimizacije rabe zemljišč, stavb in javne gospodarske infrastrukture
- obseg in značilnosti prostorskih ureditev, s katerimi bi se utegnile spremeniti lastnosti dediščine
- število in obseg večjih razvojnih projektov v regiji, ki vplivajo na celostno ohranjanje kulturne dediščine
- zagotovitev pogojev za nadaljnji obstoj nesnovne kulturne dediščine in podobno.

Pri presojanju vplivov na kulturno dediščino je pomembno, da ne gre le za prisotnost kulturne dediščine, temveč upoštevanje statusa, zvrsti, varstvenega režima ter ogroženosti, ki jo je moč opredeliti kot kombinacijo stanja in rabe območij in objektov kulturne dediščine.

Osnovno izhodišče vrednotenja je, da vsako poseganje plana v območje ali objekt še ne pomeni tudi negativnega vpliva na kulturno dediščino, temveč je vpliv oz. stopnja vpliva odvisna od značilnosti posega in značilnosti območja oz. objekta kulturne dediščine, torej od statusa, zvrsti in ogroženosti območij in objektov.

V primeru večjih posegov, ki bi morebiti pomenili poslabšanje stanja dominantne ali drugače izpostavljene lege posameznih kulturnih spomenikov ali dediščine v prostoru, se vplivno območje lahko tudi poveča. To pomeni, da je v takih primerih potrebno v študijah presoje vplivov na okolje upoštevati kulturno dediščino tudi izven območja posega, saj je treba ovrednotiti tudi daljinski, sinergijski, kumulativni in dolgoročni vpliv.

4.3.2 Usmeritve za presojo vplivov izvedbe plana na arheološke ostaline v okviru celovite presoje vplivov na okolje

Za vse večje programe, načrte in projekte, kjer predhodne arheološke raziskave v smislu ocene arheološkega potenciala še niso bile opravljene ali pa so bile opravljene, pa podatki ne omogočajo priprave okoljskega poročila, je potrebno v okviru postopka celovite presoje vplivov na kulturno dediščino te raziskave izvesti. Dokler te raziskave niso izvedene in pridobljene ustrezne informacije, ni mogoče ugotoviti vpliva izvedbe prostorskega akta na arheološke ostaline.

Namen te faze predhodnih arheoloških raziskav, ki so potrebne zaradi presojanja vplivov plana na arheološke ostaline, je zagotovitev osnovnih informacij o potencialnem obstoju arheoloških ostalin, o njihovi prostorski distribuciji in vrsti ogroženosti glede na predvidene posege.

V okviru celovite presoje vplivov regionalnih prostorskih planov na okolje predhodne arheološke raziskave praviloma obsegajo le del ocene arheološkega potenciala, ki temelji na arheološkem ovrednotenju virov, bibliografije in drugih podatkov in daljinskem zaznavanju v arheoloških raziskavah, medtem ko je drugi del teh raziskav (arheološki površinski in podpovršinski pregled) potrebno izvesti pri presoji vplivov plana na arheološke ostaline na podrobnejši ravni načrtovanja.

Za izvedbo predhodnih arheoloških raziskav, ki so potrebne zaradi presojanja vplivov plana na arheološke ostaline, je organizirana posebna služba znotraj Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije – Center za preventivno arheologijo (v nadaljevanju: CPA), ki predhodne arheološke raziskave za potrebe priprave okoljskega poročila praviloma opravi v okviru državne javne službe skladno z načrtom dela zavoda.

Raziskave, ki se morajo opraviti na podlagi določb 76. člena v povezavi s 74. členom ZVKD-1, so namenjene predhodni oceni arheološkega potenciala. Z njimi se pridobijo dodatne informacije za pripravo okoljskega poročila.

Stroške potrebnih predhodnih arheoloških raziskav na **registriranih arheoloških najdiščih** na podlagi prve alineje prvega odstavka 34. člena ZVKD-1 krije investitor posega.

5. STROKOVNE PODLAGE ZA PRIPRAVO REGIONALNIH PROSTORSKIH PLANOV

5.1 STROKOVNE PODLAGE ZA PRIPRAVO REGIONALNEGA PROSTORSKEGA PLANA

Strokovne podlage, gradiva in študije s področja kulture, ki se nanašajo na prostorsko načrtovanje na regionalni ravni in so podlaga za pripravo RPP, so:

- Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2024-2031 (Uradni list RS, št. 61/24)
- Akcijski načrt do leta 2027 za izvajanje Resolucije o nacionalnem programu za kulturo 2024 – 2031, dokument Vlade RS, št. 61000-3/2024/6 z dne 17. 4. 2025)
- Smernice za umeščanje sistemov obnovljivih virov energije na stavbe in območja kulturne dediščine (<https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/DEDISCINA/NEPREMICNA/Smernice-za-umescanje-sistemov-obnovljivih-virov-energije-na-stavbe-in-obmocja-kulturne-dediscine-Slovenije.pdf>)
- [Nadgradnja metodologije določanja območij nacionalne prepoznavnosti krajine in Prenova regionalne razdelitve krajinskih tipov in izjemnih krajin](#) z izdelanim [Pregledovalnikom](#) podatkov

5.2 PODROBNEJŠE STROKOVNE PODLAGE ZA PRIPRAVO REGIONALNEGA PROSTORSKEGA PLANA ZA SEVERNO PRIMORSKO (GORIŠKO) RAZVOJNO REGIJO

Podrobnejša strokovna podlaga s področja kulture, ki se nanaša na prostorsko načrtovanje na regionalni ravni in je lahko podlaga za pripravo RPP, je:

- [Naše hiše, priročnik za lastnike, načrtovalce in izvajalce novogradenj in prenov stanovanjskih stavb v Občini Idrija, Urbanistični inštitut RS, Ljubljana in Idrija, november 2020, dostopno na: \[https://www.uirs.si/pub/nase_hise.pdf\]\(https://www.uirs.si/pub/nase_hise.pdf\)](https://www.uirs.si/pub/nase_hise.pdf).
- [Pasivna hiša Posočja, Posoški razvojni center, Tolmin, april 2012, dostopno na: <https://www.prc.si/publikacije/pasivna-hisa-posocja>](https://www.prc.si/publikacije/pasivna-hisa-posocja)
- [Gradimo za jutri II., Od prepoznavanja do obnove stavbne dediščine Zgornjega Posočja, Posoški razvojni center, Tolmin, julij 2021, dostopno na: \[https://www.tnp.si/media/3784/gradimo_za_jutri_ii_pdf.pdf\]\(https://www.tnp.si/media/3784/gradimo_za_jutri_ii_pdf.pdf\)](https://www.tnp.si/media/3784/gradimo_za_jutri_ii_pdf.pdf)

Na območju Severno Primorske (Goriške) razvojne regije ne razpolagamo z drugimi podrobnejšimi strokovnimi podlagami s področja varstva kulturne dediščine, ki bi bile uporabne pri načrtovanju urejanja prostora na regionalni ravni.

5.3 STROKOVNE PODLAGE V PRIPRAVI:

Strokovne podlage, ki so v zaključni fazi izdelave in bi lahko koristno prispevale k prostorskemu načrtovanju na regionalni ravni, so:

- Metodologija umeščanja sončnih elektrarn na objekte v območjih naselbinske dediščine in priprava dveh vzorčnih primerov solarnega katastra ter posodobitev in nadgradnja Smernic za energetska prenova stavb kulturne dediščine (projekt DEDIS, ciljno raziskovalni projekt ARIS, MOPE, MK med leti 2023 in 2025)
- Smernice za dostopnost kulturne dediščine v javni rabi funkcionalno oviranim osebam (ZVKDS 2024 - 2025).

6. OPREDELITEV DO IZHODIŠČ ZA PRIPRAVO REGIONALNEGA PROSTORSKEGA PLANA

Severno Primorska (Goriška) razvojna regija vključuje 13 občin, ki dediščino obravnavajo v občinskih prostorskih aktih.

Poleg splošnih usmeritev in strokovnih podlag vam posredujemo tudi konkretne usmeritve za varstvo kulturne dediščine, ki temeljijo na izhodiščih za pripravo regionalnega prostorskega plana za Severno Primorsko (Goriško) razvojno regijo, ki jih je v letu 2025 potrdil razvojni svet regije.

Želena stanje dediščine se največkrat povezuje z nujnostjo njene (bolj ali manj celovite) prenove. Prenova stavb in naselij je povezana z iskanjem ustrezne rabe za stavbe in naselja. Gre za razvojno priložnost, tudi v povezavi z drugimi kulturnimi ali javnimi vsebinami.

Med ključnimi razvojnimi prioritetami RPP je velika večina takšnih, ki nimajo neposredne povezave z varstvom in ohranjanjem kulturne dediščine, posredno pa lahko dediščino tudi ogrožajo. Potencialna navzkrižja interesov bomo reševali v poznejših fazah načrtovanja ob upoštevanju varstvenih režimov.

6.1 USMERITVE ZA IZPOSTAVLJENE VSEBINE

V nadaljevanju izpostavljamo nekatere vsebine, ki izhajajo iz strokovnih podlag. Ohranjanje kulturne dediščine skupaj s kulturno krajino je ključnega pomena za ohranjanje prepoznavnosti in identitete določenega prostora oz. regije.

Značilna naravna prehodnost Vipavske doline med severno italijansko ravnico ter celinsko Evropo, preko katere so potekale že prastare karavanske poti, se odraža tudi v oblikovanju kulturne krajine skozi različna starejša zgodovinska obdobja. Ta je danes najbolj prepoznana v številnih **prazgodovinskih gradiščih na severnem pobočju doline**, v ravnini Vipavske doline v **ostankih rimskih zaselkov ob itinerarski cesti** (Bilje, Bukovica, Loke, Vipava, Col), v ruševinah **rimskih vojaških taborov in poznorimskih zapor** (Castra, Hrušica do Koritnice ob Bači – Zarakovec s Šancami) ter v ostankih **srednjeveških utrd in protiturških taborov** (Sv. Pavel nad Vrtovinom, Vipavski Križ, Podnanos - Tabor, utrjeno trško naselje Kanal ob Soči z ohranjenim tlorisom, razporedi stavb, deli obzidja, mostom čez Sočo in kvalitetno arhitekturo ter javnimi spomeniki). Na severnem kraškem robu krajinsko izstopa t. i. **prazgodovinski limes**, ki ga oblikujejo utrjena gradišča in stolpi ter prazgodovinska in rimska naselja - gradišča na dvignjenih vrhovih kraške planote. Ta so bila pogosto ponovno poseljena za časa turških vpadov (Vojščica - Tabor) ali pa je bila na vrhnjem platoju kasneje zgrajena cerkev (Temnica - sv. Ambrož) oziroma vojaški utrjeni položaji v obdobju vojaških konfliktov.

Prav tako je bilo tudi Posočje že v prazgodovini pomembno prehodno območje, ki se skozi čas odraža v raznovrstnih arheoloških najdiščih iz različnih arheoloških obdobij od srednjega

paleolitika v jami **Divje babe pri Šebreljah na Cerkljanskem** do ostankov **mezolitskih taborov v visokogorju**. V času pozne bronaste in železne dobe so bili **centri naselitve v Tolminu, Kobaridu in na Mostu na Soči** ter številnih drugih najdiščih. Prek ohranjenih arheoloških ostalin lahko opazujemo postopno rimsko osvajanje prostora od 1. stol. pr. n. št. do stalne rimske poselitve in do časa pozne antike, npr. arheološko najdišče **Tonovcov grad nad Kobaridom**, pomembna poznoantična višinska naselbina s starokrščanskim cerkvenim kompleksom.

V prostoru regije so prepoznana raznovrstna območja, med katerimi izstopajo:

1. **Vipavska Brda** z ohranjenimi strnjanimi - gručatimi naselji (Goče - Vas, EID: 1-00157; Šmarje - Vas, EID: 1-04949 in Vipavski Križ - Mesto, EID: 1-00819, ki so razglašeni kot kulturni spomeniki lokalnega pomena, registrirana naselbinska dediščina z vasmi, kot npr. Erzelj - Zaselki Mesesneli, Miški in Vovki, EID: 1-12786; Gaberje - Vas, EID: 1-23643 in drugi) ter naselji v Vipavski dolini (Podraga - Vas, EID: 1-12829, in Podnanos - Vaško jedro, EID: 1-12826).
2. **pašne planine na Kobariškem, Tolminskem in Bovškem**
3. **območje Triglavskega narodnega parka**
4. **Trnovsko-Banjška planota** z naselji in zaselki
5. **Idrijsko-Cerkljansko** s samosvojem vzorcem poselitve, ki temelji na strnjenih naseljih in samotnih domačijah

Zaradi svoje bogate tehniške dediščine in značilne rudarske in meščanske arhitekture izstopa rudarsko naselje **Idrija – Mestno jedro** (EID: 1-00182), ki je prepoznano tudi kot UNESCO svetovna dediščina. Izjemno **tehnično dediščino predstavlja Bohinjska proga** z železniškim mostom Solkan - Železniški most (EID: 1-00673).

Prepoznavnost območja dopolnjujejo **srednjeveški gradovi in novoveški dvorci** kot npr. spomeniki državnega pomena Vipolže - Vila Vipolže (EID: 1-00820), Branik - Grad Rihemberk (EID: 1-00040), Vipava – Lanthierijeva graščina (EID: 1-00818) in drugi.

Za spomenika lokalnega pomena sta razglašeni starejši **historični trški naselji** Vipava - Trško jedro (EID: 1-00817) in Ajdovščina - Mestno jedro (EID: 1-01562), zaradi svoje **modernistične zasnove** v duhu načel urbanizma prve polovice 20. stoletja pa je potrebno omeniti naselbinsko dediščino Nova Gorica - Mestno jedro (EID: 1-00487).

Kot prostorsko pomembne dominante so izpostavljena naselja Šmartno v Goriških Brdih - Vas, EID: 1-00753, Goče - Vas, EID: 1-00157 in Vipavski Križ - Mesto, EID: 1-00819 kot spomeniki lokalnega pomena, ter stavbni spomeniki, tako državnega pomena - Frančiškanski samostan na Kostanjevici (EID: 1-04799), kot lokalnega pomena - v Logu pri Vipavi - Cerkev Matere božje Tolažnice žalostnih (EID: 1-04101), Kojskem - Cerkev sv. Križa (EID: 1-00050), Kobaridu - Cerkev sv. Antona Padovanskega (EID: 1-03758), Mirnu - Cerkev Žalostne Matere božje (EID: 1-03847), Sveti Gori pri Gorici - Cerkev Svetogorske Matere Božje (EID: 1-04016) in v Vitovljah - Cerkev Marijinega vnebovzvetja (EID: 1-03864).

Boji na soški fronti so potekali tudi v visokogorju, kjer so še danes ohranjene ostaline bojev. Varovani sta zgodovinski območji Krnsko pogorje in Rombon, kjer so potekale bitke italijanske in avstroogrške vojske zlasti v letih 1915-1916. Pomembno strateško vlogo sta imela tudi Mengore za obrambo tolminskega mostišča in Sabotin za boje na goriškem mostišču. Krvavi boji so terjali številne žrtve in nastanek vojaških pokopališč avstoogrške vojske: Trenta, Soča, Log pod Mangartom, Modrejce, Črniče, če omenimo le najpomembnejša. Po koncu vojne sta bili urejeni tudi dve kostnici v Kobaridu za preminule italijanske vojake in v Tolminu za nemške vojake.

6.2 USMERITVE GLEDE NA RAZVOJNE POBUDE

Zasnova omrežij družbene infrastrukture:

Pri načrtovanju družbene infrastrukture (na primer oskrbovana stanovanja, šole, vrtci, kulturne in zdravstvene ustanove in podobno) podajamo usmeritev, naj le-ta ne bo predimenzionirana, naj bo usmerjena v iskanje alternativnih možnosti, tudi v stavbah in območjih kulturne dediščine, kadar vzpostavitev pogojev za družbeno infrastrukturo ne bi pomembno vplivala ohranjanje vrednot kulturne dediščine. Kadar so zaradi pomanjkanja kapacitet kljub preveritvi alternativnih možnosti potrebne nove kapacitete, predlagamo, da se možnosti iščejo v jedru naselij na degradiranih površinah ali na nekvalitetnih robovih naselja, pri tem pa naj se išče možnosti v več manjših objektih namesto enem večjem, ki prostorsko preglasi druge kvalitete naselbinskih jeder. Družbena infrastruktura naj se umešča v večja naselbinska jedra in ne v manjša naselbinska jedra. Pri umeščanju družbene infrastrukture naj se ne odstranjujejo obstoječe stavbe kulturne dediščine, pač pa naj se ob morebitni opustitvi osnovne rabe namenijo drugim vsebinam.

Zasnova omrežij gospodarske javne infrastrukture:

Umeščanje infrastrukture v prostor je treba sistematizirati in racionalizirati tako, da se posameznega posega v prostor ne obravnava izolirano, ampak da se na zamejenem območju upoštevajo kumulativni vplivi vseh izvedenih in načrtovanih gradenj infrastrukture na kulturno dediščino. V planu je zato treba opredeliti infrastrukturne koridorje in nato novo infrastrukturo prvenstveno umeščati vanje.

Pri investicijah v železniško infrastrukturo je potrebno vključevanje ohranjanja in varovanja dediščinskih značilnosti le-te.

Na območjih naselbinske dediščine z dotrajanimi in preobremenjenimi kanalizacijskimi sistemi se je treba izogibati sporadičnim intervencijam v sistem, ki povzročajo degradacijo varovanih sestavin dediščine. Sanacije sistemov naj se načrtujejo in izvajajo celostno.

Energetska infrastruktura in obnovljivi viri naj se v čim večji možni meri umeščajo izven kulturne dediščine in območij vplivov na kulturno dediščino. V prostoru naj energetska infrastruktura in sistemi obnovljivih virov ne vzpostavljajo novih intervencij, pač pa naj v čim večji možni meri izkoristijo degradiran prostor, ki prostorsko ni izpostavljen v odnosu do kulturne dediščine. Spodbuja naj se načrtovanje skupnostnih elektrarn, ki bodo omogočale enake energetske standarde ob ugodnejših možnostih varovanja in ohranjanja kulturne dediščine.

Zasnova stanovanjskih območij:

Pri zasnovi stanovanjskih območij je treba ohranjati prostorsko identiteto naselbinske dediščine in stremeti k ohranjanju robov vasi.

V zvezi z načrtovanim izboljšanjem bivalnih razmer predlagamo, da se iščejo alternativne možnosti na način, da se namesto novogradenj načrtuje prenova stavb in območij kulturne dediščine, s čimer se zagotovi ohranjanje dediščine in zagotavlja boljše kvaliteto bivalnega okolja. V kolikor ni na voljo zadostnih možnosti ali kapacitet kulturne dediščine in drugega že zgrajenega fonda, predlagamo, da se poselitev širi na degradirana območja ali na robne dele naselij, kjer ni vzpostavljenih prostorskih kvalitet ter se na ta način vzpostavlja nove kvalitetne robove naselij, pri čemer pa ne smejo segati v varovano kulturno krajino. Pri načrtovanju poselitve v regiji naj ne bo velikih prostorskih intervencij (poleg večjih objektov predstavljajo to tudi rastlinjaki, protitočna zaščita, sončne elektrarne in podobno), ki bi pomembno vplivale na ohranjanje kulturne dediščine. V tem smislu naj se umeščajo tudi območja za dolgoročni razvoj mest in drugih naselij, prav tako prednostna območja za turizem in podobno.

Predlagamo, da se **namesto večjih trgovskih centrov**, ki povzročajo opuščanje dejavnosti v naseljih in posledično praznjenje naselij, v naselbinskih jedrih poiščejo možnosti za raznoliko trgovsko ponudbo, ki bo prebivalcem in obiskovalcem naselij omogočala dostop do storitev na okoljsko vzdržen način in medsebojna druženja ter bo v naseljih ohranjala življenje.

Prednostna območja za razvoj posameznih dejavnosti, ki so pomembne za regijo:

V zvezi z umeščanjem gospodarskih in poslovnih con, centra za ravnanje z odpadki ter prometne infrastrukture in podobnih ureditev ugotavljamo, da bi lahko prišlo do pomembnih negativnih vplivov na kulturno dediščino, zato je že pri umeščanju v prostor pomembno lokacije načrtovati na način čim večjega odmika od kulturne dediščine in v primeru negativnih vplivov načrtovati ukrepe za zmanjšanje teh vplivov na kulturno dediščino. Predlagamo, da se ureditve v čim večji meri umešča na degradirana območja, blizu prometnic in v čim večji oddaljenosti od kulturne dediščine.

Turizem ima v regiji pomembno vlogo in s prizadevanji za trajnosten in vzdržen razvoj lahko ključno prispeva k ohranjanju prostorske identitete na regionalni ravni, zato podpiramo ukrepe, namenjene turizmu, vendar naj turizem ne zmanjšuje vloge in pomena prebivalcev regije. Morebitno povečanje kapacitet za turizem naj v največji možni meri izkoristi kapacitete opuščenih stavb kulturne dediščine, ki naj jim s skrbno prenovo omogoči nadaljnje ohranjanje in rabo.

V sklopu kmetijstva in kmetijskih površin je pomembno, da morebitne agrarne operacije nimajo negativnega vpliva na značilno kulturno krajino. V kulturni krajini naj se načrtujejo take oblike kmetijstva, ki ne potrebujejo dodatnih objektov oziroma naprav. V čim večji meri naj se ohranja tradicionalne oblike kmetijstva. Namakalni sistemi naj se, kjer so potrebni, uvajajo v območja, kjer ni registriranih arheoloških najdišč, rastlinjaki pa naj se ne postavljajo v območja kulturne krajine.

Zasnova zelenega sistema regije:

Zelene površine naj se v čim večji meri zasajajo z avtohtonim rastlinjem, spodbuja naj se sajenje starih sadnih sort. Varuje naj se obmejke, mejice in obvodno vegetacijo ter značilne kulturne krajine.

V sklopu urejanja voda je pri ukrepih za zmanjševanje poplavne nevarnosti znotraj območij kulturne dediščine pomembno, da se predvidi čim bolj sonaravne ureditve vodotokov in da predvideni ukrepi ne povzročajo nepotrebnih degradacij varovanih vrednot.

Za nekatere prioritete in usmeritve velja, da so z vidika ohranjanja kulturne dediščine načeloma dobrodošle oz. koristne, vendar le ob pravilnem in pravočasnem upoštevanju izhodišč za varstvo kulturne dediščine. Druge pa imajo lahko tudi pomembne negativne vplive (predvsem umeščanje sistemov obnovljivih virov energije in ostale infrastrukture na varovana območja kulturne dediščine).

Predlagamo, da se ob aktivnem sodelovanju služb s področja varstva kulturne dediščine za območja naselbinske dediščine izdelajo strokovne podlage v obliki urbanističnih zasnov in za območja kulturne krajine strokovne podlage v obliki krajinskih zasnov ter se tako spodbudi celostno ohranjanje naselbinskih jeder in kulturne krajine, ki pomembno prispevajo k ohranjanju identitete prostora.

Za tista območja naselbinske dediščine, za katera urbanistične zasnove ne bodo pripravljene tekom priprave RPP, predlagamo, da se v RPP opredeli usmeritev, da se za ta območja v

podrobnejših fazah načrtovanja izdelajo konservatorski načrti za prenovo skladno s 55. členom ZUreP-3 in 78. členom ZVKD-1.

Za območja kulturne krajine, območja izjemnih krajin, nacionalne prepoznavnosti ali območja prepoznavnih značilnosti krajine, za katera krajinske zasnove ne bodo pripravljene v okviru priprave RPP, predlagamo, da se v RPP opredeli usmeritev, da se za ta območja krajinske zasnove kot strokovna podlaga izdelajo v podrobnejših fazah načrtovanja.

Predlagamo še, da se pri pripravi strokovnih podlag, ki bi lahko vplivale na kulturno dediščino, na primer regionalna celostna prometna strategija, regionalni energetske koncept, strategija razvoja turizma v regiji, strategije v zvezi s stanovanjsko politiko in podobno, k sodelovanju povabi službe za varstvo kulturne dediščine.

7. ZAKLJUČEK

Pri pripravi regionalnega prostorskega plana naj se poleg podatkov o nepremični kulturni dediščini upoštevajo tudi podatki o javni kulturni infrastrukturi, dostopni na <https://podatki.gov.si/dataset/evidenca-javne-kulturne-infrastrukture> in podatki o nesnovni kulturni dediščini, ki so relevantni za umeščanje dejavnosti v prostor, dostopni na: [Register nesnovne kulturne dediščine - Zbirke | OPSI - Odprti podatki Slovenije](#).

Lep pozdrav

Pripravila:
Helena Štih
sekretarka

Matevž Čelik Vidmar
državni sekretar

Poslati:

- info@icra.si
- diana.golob-mrak@icra.si
- tajnistvo.ng@zvkd.si